

DÜŞÜNCEYE SAYGI

MEMET FUAT

Yaşar Kemal'in Üniversiteleri

26 Şubat 1995 tarihli "Cumhuriyet Dergi"de Yaşar Kemal'le yapılmış geniş bir konuşma yer aldı. Konuşmayı yapan Oral Çalışlar sanatçıyı şu ya da bu sanat anlayışına göre yönlendirmeye kalkışmadan, olduğu gibi yansıtmaya özen göstermiş. İnsan olarak Yaşar Kemal'i tanıyor, yazarlığını etkileyen ünlü sanatçılarla ilişkilerini, toplumsal, siyasal görüşlerini öğreniyorsunuz.

Fotoğraflar, çerçeve yazılar, alıntılar, derginin aşağı yukarı yedi sayfasını kaplıyor...

Bu arada konuşmanın çeşitli bölümlerinde Yaşar Kemal'in dünya çapındaki başarısının gizleriyle ilgili önemli ipuçları da var.

Örnekse Nâzım Hikmet'le bir söyleşisini şöyle özetliyor yazar:

"Önce 'Ortadirek' kitabımın ismini nereden bulduğumu sordu. Ben de bunun bir halk deyişi olduğunu söyledim. Hayır, buna sanatçının eli değmeden olmaz diyerek ısrar ediyor. Hangi sanatçının eli değecek, tabii bana söylüyor. Aklımdan öyle bir şey geçtiği yok. (...) Nâzım'ın ne demek istediğini yıllar sonra anladım. 'Demirciler Çarşısı Cinayeti'ni yazarken, birçok cümleyi kendimin uydurduğunu farkettim. Halk dili başka oluyor, roman dili başka oluyor. Yazılı edebiyat başka, sözlü edebiyat başka. Nâzım bunların hepsini bana yıllar önce söylemişti. Ben o zaman kabul etmiyordum. Örneğin 'Höyükteki Nar Ağacı' kitabımda bunu yaşadım? Kitabın ilk yarısı tamamen halk anlatımı. Yarıdan sonra yazar diline başlıyorum. 'İnce Memed' halk epopeleri diline daha yakındır. İkinci İnce Memed, üçüncü İnce Memed biraz daha sıyrılıyor. Ama 'Demirciler Çarşısı'nda tamamen roman diline geçiyorum." (s. 13)

Halk anlatımı da, yazar anlatımı da olsa destan dili de roman dili de olsa, hepsinde elbette ki bir sanatçının dokunuşu var. İnce Memed de Yaşar Kemal'in yapıtı, Demirciler Çarşısı Cinayeti de ikisi de onun yazarlığından doğma. Halk anlatımı ya da yazar anlatımı, onun eli değmeden hiçbirisi yok o dev romanların.

Geçenlerde bir konuşma arasında Fethi Naci de Yaşar Kemal'in İnce Mehmed'den sonra dilini değiştirmiş olduğunu söyledi. İnceleyerek, karşılaştırarak konuştuğunu biliyorum. Demek ki Yaşar Kemal'in halk dilinden roman diline geçtiğini onu en yakından izleyen eleştirmen de saptamış.

Peki, folklordan, halkın ortak yaratacılığından değilse, nerden kaynaklanıyor bu benzersiz üstünlük?

Evet, yadsımak olanaksız, Yaşar Kemal'in anlatımında bir "üstünlük", bambaşka bir coşku, bir güç var.

Var da, nerden kaynaklanıyor? Salt kişiliğinden mi?

Peki, o kişilik nasıl oluşmuş?

Bence, her şey bu sorunun yanıtında gizli...

Konuşmanın bir yerinde Yaşar Kemal şöyle diyor:

"İnsan gökten inmez, bir coğrafya üzerinde doğar. İnsana damgasını o coğrafya vurur. İnsan bir dinden gelir, o din damgasını vurur. İnsan toprağının kültür birikiminden gelir, o vurur damgasını. (...) İnsanın doğal kişiliğini yaratan kültürdür. (...) Kendi kültürüne sırtını dönmüş, kendi kültürünü yok sayan insan yaratıcı değildir, olamaz." (ss. 13-14)

Folklor neden şiire düşman?

Çünkü ona yaslandınız mı hazıra konuyor, bahçeden çiçek toplar gibi şiir topluyorsunuz. Ortak bir işçiliğin güzellikleriyle oyalanıyor, elde olana bağlanıyor, böylece tembelleşiyor, sanatlaştırılmış, sanatlaştırılma yöntemleri belirlenmiş içeriklerden uzaklaşmıyor, yeni içeriklerin zorlamasıyla gelecek yeni biçimlere yönelemiyorsunuz.

Orhan Veli Destan Gibi'yi yazınca, Halk şiirini sevenler bundan pek hoşlanmışlar, ama Ataç küplere binmişti. Ya bu öncü, bu yol açan şair, hazır güzelliklere kapılıp gidersen, işin kolayına kaçarsa!..

Oysa Orhan Veli şiiri her yaprağın altında arayıp bularlardı...

İşte Yaşar Kemal'in dağ taş dolaşıp "şalvannın büyük ceplerine" doldurduğu türkülerden biri, Orhan Veli'nin "Türk dilinin en güzel şiiri" diye nitelediği türkü:

Akşam olur mapusane kitlenir
Kimi kâğıt oynar kimi bitlenir
Kiminin temizden evraki gelir
Düştüm bir ormana yol belli değil
Yatarım yatarım gün belli değil

Hapisane içinde üç ağaç incir
Kolumda kelepçe boynumda zincir
Zincir sallandıkça her yanım sancır
Düştüm bir ormana yol belli değil
Yatarım yatarım gün belli değil.

Kanımca, Yaşar Kemal halk diline, halk anlatımına fazla yaslandığında da, kendi anlatımına ağırlık vererek roman diline geçtiğindeki kadar özgün bir yaratıcıydı. Buna kuşku yok. Ayrıca her döneminde göze batan gizemli üstünlüğü içine doğduğu coğrafyadan, toprağının kültür birikiminden, "şalvarının büyük ceplerine" doldurduğu folklor ürünlerinden, aldığı o benzersiz sanat eğitiminden geliyor. Buna da kuşku yok.

Yaşar Kemal küreselleşen dünyamızda birbiri ardına kapanan folklor üniversitelerinin son mezunlarından biri olma onurunu taşıyor.

